

Конспект лекції 12 – ПРАВДИВІСТЬ ЕМПІРИЧНИХ ЗНАНЬ

В цій лекції ми розглядатимемо третій епістемологічний принцип – правдивість знань, що тримані через органи чуття. На початку, коли ми перераховували ці принципи – закон несуперечности, закон причиново-наслідкового зв'язку і правдивість знань, що отримані через органи чуття, ми казали що знання, отримані через органи чуття в принципі правдиві. Але тут нам слід визнати, що органи чуття – це наші єдині двері в об'єктивний світ поза нашою свідомістю.

Біблія каже, що через розглядання творива нам стає видима й зрозуміла Божа сила, Його всемогутність, Божа природа. Біблія має на увазі, що ми можемо зрозуміти довколишній світ і зробити певні висновки у вигляді наслідків, світ – це наслідки, зробити певні висновки про причину, про Бога, Його могутність, про Його існування, Його Божественну силу. Противники християнського світогляду завжди намагаються спочатку дискредитувати самі принципи, на підставі яких християни обстоюють чи захищають своє світобачення. І було чимало спроб заперечувати правдивість чуттєвого сприйняття. І ми повернемося до того ж шотландського філософа **Девіда Юма**, який не тільки спростовував, чи робив спроби спростувати закон причиново-наслідкових зв'язків, він також намагався спростувати чи поставити під сумнів правдивість знань, отриманих від органів чуття. Девід Юм підкреслював, що наші органи чуття мають обмеження. Отже, логічним є висновок, що ми не можемо покладатися на наші органи чуття в пошуках правди. Тут в міркуваннях Девіда Юма присутня іронія. Людина, що заперечувала закон причиново-наслідкового зв'язку, промовляє такі фрази як-от: *отже*, або *логічним висновком є...* Це – суперечність мислення. І він казав про те, що органи чуття не можуть нам нічого сказати, не можуть нам допомогти в нашому пошуку правди. Девід Юм все, що містить чуттєве сприйняття, зводив до скептицизму: ми нічого не можемо знати достеменно. Справді, ми маємо якусь інформацію, отриману через органи чуття, але вони настільки помилкові, що ми не можемо достеменно знати про навколишній світ. Звісно, варто сказати, що був і позитивний внесок в епістемологію в цьому підході, бо було наголошено на великій потребі підтверджувати наші чуттєві сприйняття, наші відчуття, тому що органи чуття можуть бути обмануті ілюзією, коли щось ніби здається, але підійшовши поближче, можливо, торкнувся, почув, чи використав інші дані інших органів чуття, можемо переконалися що ми помилялись, чи навпаки, підтвердити, що ми не помилялись. Тобто, наші відчуття повинні бути перевірені й підтвердженні. Це позитивний вклад Девіда Юма в епістемологію в даному питанні. Але я хотів би сказати дещо важливе у цій дискусії для християн. Звернімо нашу увагу на те, як багато в Біблії є

посилянь, закликів, щоб ми перевіряли інформацію через органи чуття. Зокрема Біблія передбачає сприйняття світу органами чуття. У книзі Вихід в тринадцятому розділі двадцять першим вірші ми читаємо про те, що Бог видимим чином був присутній: *«А Господь ішов перед ними вдень у стовпі хмари, щоб провадити їх дорогою, а вночі в стовпі огню, щоб світити їм, щоб ішли вдень та вночі.»* Народ буквально бачив присутність Бога, він був переконаний у присутності Бога. І пам'ятаєте, коли до Ісуса Христа були послані учні Івана Христителя запитати: *«Чи Ти Той, Хто має прийти? Чи нам чекати іншого?»* Як Ісус Христос відповів? Євангеліє від Луки сьомий розділ двадцять другий вірш: *«І промовив Ісус їм у відповідь: Ідїть, і перекажіть Іванові, що ви бачили й чули: Сліпі прозрівають, криві ходять, очищуються слабї на проказу, і чують глухі, воскресают померлі, убогим звіщається Добра Новина.»* Ваша інформація, що ви отримали, бачачи те, що Я чиню, каже Христос, має спонукати думати певним чином. Також ми читаємо в Новому Заповіті: апостол Петро у своєму Другому листі першому розділі шістнадцятому – вісімнадцятому віршах каже такі слова: *«Бо ми сповістили вам силу та прихід Господа нашого Ісуса Христа, не йдучи за хитро видуманими байками, але будши самовидцями Його величі. Бо Він честь та славу прийняв від Бога Отця, як до Нього прийшов від величної слави голос такий: Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав! І цей голос, що з неба зійшов, ми чули, як із Ним були на святій горі.»* Апостол Петро буквально каже, що ми розповідаємо вам не те, що ми просто придумали, або нам щось ввижалося, або нам здається, що так правильно. Він каже, що: *«ми це чули, ми бачили славу Його, ми чули голос, який стверджував щодо Нього певну істину».* І на підставі цих даних, ми стверджуємо, що Господь Ісус Христос є наш Господь. І тут варто також зазначити, що якщо ми не можемо довіряти нашим органам чуття, то тоді руйнується не тільки християнський догмат, який буквально ґрунтується на тому, що ми можемо довіряти нашим органам чуття і робити певні висновки про причини спостережуваних наслідків, але тоді руйнується і вся наука. Тому що саме науковий метод має на увазі збір даних, які ми отримуємо через певні органи чуття. Аналіз цих даних, висновок щодо причини певних наслідків, визначення цієї причини. Зауважте, наскільки християнський світогляд дуже наукове, а все, що намагається боротися з християнським теїстичним світоглядом виявляється раптово по інший бік барикад, як антинауковий підхід. Щоб зруйнувати теїстичний світогляд, противникам християнства треба стати антинауковими у своїх підходах своїх принципів, у своїх епістемологічних принципах. Але це дивовижно, що правда завжди перемагає, правда завжди виявляється в практиці. Ми бачимо, що саме не можемо жити, коли відкидаємо принципи, на яких тримається християнство, ми не можемо практично

жити. І тому варто говорити, що вся сучасна наука – це дитя християнського світобачення, що вся сучасна наука народилась тільки в християнському світобаченні.

Як заперечити Девіда Юма, який ставив під сумнів достеменність знань, отриманих від органів чуття. Приблизно його сучасником є ще відомий німецький філософ **Іммануїл Кант**, ви можете прочитати про нього в підручнику, який значну частину свого життя і кар'єри присвятив тому, що намагався воскресити закон використання причиново-наслідкового зв'язку і загальну надійність органів чуття, буквально правдивість інформації, що ми отримуємо через органи чуття. Бо треба було заперечити Девіду Юму, сучасній цій для нього ідеї, що ми не можемо спиратися на знання, що ми отримуємо з досвіду життя. Еммануїл Кант буквально писав, що ми не відстоюємо того, що наші органи чуття можуть дати нам вичерпне, повне всеохопне розуміння реальності. Швидше за все ми підтримуємо загальну надійність наших органів чуття, тобто, що наявний зв'язок між нашим мисленням – що ми думаємо, і зовнішнім світом – ті предмети за межами нашого розуму є правдивими. І хоча наші органи чуття не є досконалі, тим не менше вони є тим єдиним нашим шляхом до фізичного світу, який є поза межами нашого розуму. Єдині двері у зовнішній світ, яким володіє мій розум – це мої органи чуття. Розум може мислити, уявляти, роздумувати, але він не може нічого сприймати без органів чуття. І ось чимала частина праць Канта звертається до питання: що ми можемо пізнати? Відповідь можна стисло висловити так: наші знання обмежується математикою і дослідженням природнього емпіричного світу. Іншими словами, із трьох шляхів пізнання – якщо згадаєте з попередньої лекції ми говорили аналітичний шлях пізнання (логіка, мислення); емпіричний шлях пізнання (інформація, отримана через органи чуття); і об'явлення (пряме знання). Іммануїл Кант бере тільки перші два – аналітичний (математика) та емпіричний. Чому? З погляду Канта об'явлення не можна приймати за правдиву інформацію. Він не заперечував наявності об'явлення, як джерело інформації, але він не погоджувався прийняти його як достеменне, абсолютне, надійне джерело інформації. Чому він так мислив? Річ у тім, що для Канта розум відігравав активну роль в отриманні інформації. Він не просто був органом, який сприймає інформацію, але сприймаючи, він її інтерпретує. Буквально він її формує, класифікує ті дані, що отримує через органи чуття – і буквально творить інформацію. Природньо, коли ми кажемо про об'явлення, коли це пряме знання, де розум не задіяний. Кант заперечував, що ці знання є якимись вірогідними, вагомими знаннями. Іншими словами, об'явлення, в якому розум немає провідної ролі, є значущим знанням. Звісно, що тут ми можемо вести мову про обмеженість думки Канта, він не міг

прийняти об'явлення за правдиве знання. Хоча він не заперечував наявність метафізики і об'явлення, але це було приватним, суб'єктивним знанням. Цікаво, що ось ця пастка, до якої потрапляє людина, що заперечує правдивість знань, отриманих через органи чуття була доволі нерозв'язаною задачею для багатьох мислителів. І лише по якомусь часі було знайдено відповідь для християнських мислителів-апологетів щодо того, що просто спираючись на аналітичні знання, можливо, спираючись на закони епістемологічних принципів все одно можна вийти з такого упередженого ставлення, вийти з кола недовір'я до знань, отриманих через органи чуття. Про це ми говоритимемо з вами у наступних лекціях.